

ÖNSÖZ

Osmanlılarda tanzimattan Önce mahkemelerde dâvaları halletmek için fetva kitapları meydana getirilmişti. Fetva kitapları, amelî yönden konuları dağınık veya genişçe ele alan fıkıh kitaplarından daha pratikti. Fakat zamanla, kullanılış bakımından fetva kitapları da hâkimlere zor gelmeye başladı. ¹ Fıkıhî bilgilerin daha pratik olarak hâkimlere sunulması ihtiyacı ortaya çıktı. Bu ihtiyaç ve daha başka sebebler yüzünden Osmanlı İmparatorluğu fıkıhî bilgileri kanunlaştırmaya mecbur olmuştur.

Tanzimatın ardından kanunlaştırma hareketi başlamıştır. Zaman ilerledikçe içtimaî hayatın her şubesine ait kanunnâmeler, kararnameler çıkarılmış ve yürürlüğe konmuştur. Ârazi Kanunnâmesi Hukûk-ı Aile Kararnamesi, Mecelle, Kitabı'n-Nafakât (Nafaka Kanunu) ortaya konan ve islam'a dayanan kanun ve kararnamelerdendir.

Bunlardan Mecelle'nin Dr. Osman Öztürk ve Âli Himmet Berki tarafından Osmanlıcadan iki ayrı çevirisi yapıldı. Diğer kanunların da Mecelle gibi yayınlanmasını faydalı gördük. Bu düşünceyle Hukûk-ı Aile Kararnamesi, Nafaka Kanunu ve Arazî Kanunnâmesini çevirmeye teşebbüs ettik.

Çevirme yapılırken, daha önce çevrilmiş olan Mecelle usûlü takip edilip sadeleştirme yapılmamıştır. Kanun maddeleri bir kanun olarak aynen aktarılmıştır. Sadeleştirme vazifesini görmek üzere kanunların sonuna bir lügatçe eklenmiştir.

Dileğimiz bu evirilerin, Mecelle'de olduğu gibi, bir boşluğu doldurmasıdır.

Muvaffakiyyet Allahu Teâlâ'dandır.

Orhan EKER

KONYA- 16 Őevval 1399/ 7 Ağustos 1979

TAKDİM

Osmanlılar çeşitli devirlerde farklı hukuki yapılara baş vurmak durumunda olmuşlardır. Başlangıcından son asra yakın zamanlarına kadar hukuki yapı, fermanları ve fetvaları uygulamak şeklinde olagelmıştır.

Hakimlerin/kadınların hükmederken bağ kaldıkları müdevven bir kanun külliyatı mevcut değildi. Bir hakim için bütün hanefi fıkıh kitapları ve kendi icthadları hüküm kaynağı teşkil ediyordu. Fetva kitabının sahibi, resmi görev icra ederken veya otoritenin emriyle bu mecmuayı oluşturmuşsa bu fetva mecmuasına resmi gözle bakabiliriz. Ebu's-Suûd'un fetvalarını bu grupta saymak mümkündür. Osmanlıların hakimiyeti dışındaki yerlerden de el-Fetava'l- Hindiyye'yi güzel bir örnek olarak zikredebiliriz. Bazan da fetva kitabı sahibi, tamamen sivil bir faaliyet olarak yıllar yılı verdiği fetvaları biryere kaydedip neticede kitap oluşturabiliyordu. Bu şekilde meydana getirilmiş fetva kitaplarını da sivil yolla oluşmuş sayabiliriz. Fetva kitaplarının yanısıra padişah fermanları da uygulamada Önemli yer tutuyordu. Bu durum Mecelle ile başladığı kabul edilen kanunnameler dönemine kadar sürmüştür.

Mecelle'nin oluşturulmaya başlandığı yıl olan 1869'dan itibaren her sahada kanun yapma faaliyetleri başlamıştır. Aslında Mecelle'den önce 1858'de Arazi Kanunnamesi çıkartılmıştı ama bu kanunname Mecelle gibi kapsamlı, etkili olmadığı ve özel hukuku ilgilendirmediği için kanun yapma devrini başlatan bir faaliyet olarak dikkat

çekmemiştir. İşte Hukuk-i Aile Kararnamesi bu kanunlar döneminin önemli bir faaliyetini ifade etmektedir.

Hukuk-i Aile Kararnamesi 25 Ekim 1917 tarihinde yürürlüğe konmuş, içten ve dıştan gelen yoğun baskılar neticesinde ancak 1,5 sene gibi kısa bir sürede yürürlükte kalabilmiş ve nihayet 19 Haziran 1919 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

Bundan sonra da aile hukuku konusunda kanun yama faaliyetlerinde bulunulmuşsa da bunlar ne yürürlüğe girebilmiş ne de seviye olarak Hukuk-i Aile Kararnamesi'ne ulaşabilmiştir.

Hukuk-i Aile Kararnamesi, Osmanlılarda çok kısa süre yürürlükte olmasına karşılık Osmanlı hakimiyetinden çıkan ve müstakilleşen ülkelerde daha uzun süre yürürlükte kalmıştır. Bu cümleden olarak, Suriye'de 1953 yılına kadar meriyyetini sürdürmüş, Lübnan ve ona mücavir bölgelerde hala yürürlüğü devam etmektedir. Lübnan ve civarında sunni müslümanlar arasında uygulanmaktadır. Bu sebeple Ezher Üniversitesi dahilinde Lübnan'ın öğrencilere ders olarak okutulmaktadır. Misak-ı Milli sınırları dışında etkisi sürdürmesi yönüyle Kararname, M. Akif Aydın'ın da dediği gibi (İslam-Osmanlı Aile Huku, İst. 1985, s. 152) Osmanlı hukuk tarihinden ziyade, İslam hukuk tarihinde etkili olmuş ve gayesinin üzerinde bir yer edinmiştir.

Kararname'nin yürürlüğe konması kolay olmamıştır. Siyasi açıdan aile konusunda İslami bir kanun yapma işi engellerle karşı karşıya bulunuyordu. Kanunları olduğu gibi batıdan almak

ve aile ile ilgili İslam'ı da aşan yemlikler yapma fikri etkisini hissettiriyordu. Bu bakımdan Aile Kararnamesi , Meclisi Mebusan'dan çıkma bir kanun hüvviyetini alamamıştır. Meclisin buna müsait olmaması sebebiyle Kanun Hükümünde Kararname olarak niteleyebileceğimiz şekilde yürürlüğe sokulmuş ve mer'iyet süresi kısa olmuştur.

ÖZELLİKLERİ VE MUHTEVASI

Toplam 157 maddeden meydana gelen Hukuki Aile Kararnamesi'nin Mecelle'den daha üstün ama Mecelle'nin sonra dan ta'dil edilen maddelerine denk bir tekniğe sahip olduğunu söylememiz mümkündür.

Her şeyden önce farklı içtihatlardan istifade etme yönüyle ana Mecelle'yi aşmış, mezheb taasubu ile hareket etmemiş, zamanın ihtiyacını karşılayabilecek, sıkıntıya fırsat vermeyecek hangi icthad varsa onu tereddütsüz almıştır. Kararname'yi yayınlamış olmamız (İst.1985 ve şimdi) bu dikkat çekici sebebe dayanmaktadır.

Kararnamenin özelliklerini maddeler halinde özetleyecek olursak:

1. Mecelle'nin dışarıda bıraktığı konulardan Aile hukukunu konu edinmiştir.

2. Hanefilerin dışından görüş alıp uygulamaya koymuştur. Aile Kararnamesinden buna örnek olarak birkaç konuyu hatırlatalım:

a-Nikah akdinin önceden ilan edilmesi mecburiyetini Maliki mezhebinden etkilenerek almıştır. (Md.33) Her ne kadar malikiler nikah akdi sırasında ya da zifaktan önce ilana yeterli görüyorlarsa da yine de bu maddenin malikilerden etkilendiğini söyleyebiliriz.

b-Nikah akdinin sadece sarıh sözlerle akdedilebileceğini Şafii ve Hanbeli görüşünden almıştır.(Md.36)

c-Asgari buluş (kızlar için 9, oğlanlar için 12) yaşından önce hiç kimsenin evlendirilemeyeceği hükmünü Ebu Bekir el- Esam ve İbn Şübrüme'ye aittir.(Md. 7)

d- Deli olanların evlendirilemeyeceği maddesi (Md. 9) Şafii'nin görüşüne dayalıdır.

e-Zorlama ile akdedilen (ikrah) nikah ve boşamanın geçersiz olacağı hükmü hanefilerin dışındaki üç mezhebe aittir.(Md.57 ve 105)

f-Kaybolmuş olan kocanın ölüp ölmediği hakkında bilgi alınmadığında tehlikeli bir ortamda kaybolmuşsa 4 sene sonra kocanın öldüğüne hükmedileceği ve karısının iddet bekledikten sonra başkasıyla evlenebileceği hükmü (Md.127) malikilerden alınmıştır.

g- Ayrıca ailevi nizaları halletmek için teşkil edilecek olan Aile Meclisi (Hakem heyeti)'nin yetki sınırları yine maliki mezhebinden alınmıştır. (Md. 140)

i- Sarhoşun boşamasının geçersiz olduğu hükmü hanefi ilerin dışındaki mezheplerden alınmıştır. (Md. 104)

j- Zinanın, sıhriyet sebebi yani evlenme engeli olamayacağı hususu da Şafiî mezhebinden alınmıştır. (Layiha kısmında beyan edilmiştir)

2. Kararname, gayr-i müslim vatandaşların aile hukukunu da tanzim etmiştir. Gayr-i müslim olarak sadece yahudi ve hristiyanları söz konusu yapmıştır. Bundan da şu sonuç çıkarılabilir: Gayr-i müslim teba içerisinde sadece yahudi ve hristiyanlar devlet üzerinde ve toplum içerisinde etkilidir. Diğer gayr-i müslimler ciddi bir problem oluşturmamıştır. Gayr-i müslimlere ait hükümler her cemaatin kendi dini liderleri olan papaz ve hahamlardan aldıkları bilgilerden alınmış, onlara rağmen herhangi bir muhalif hüküm uygulamaya konmamıştır. 157 maddelik kararname'nin 41 maddesi münhasıran gayri müslimlerle ilgilidir. Müslimanlarla hükümde ortak oldukları için ayrıca madde tahsisine gerek kalmayıp ortakça tabi oldukları maddeleride hesaba katarsak bu sayı daha da yükselir.

Evlenme ve boşanmanın resmiyete bağlanmasını ve tescilini öngörmüştür. Evlilik ya da boşanmayı tescil ettirmeyen veya usulüne uygun olarak bunları yapmayan hakkında ceza tertip olunmuştur.

37. madde de nikah akdinin tarafların ikametgahında bulunan kaza (ilçe) hakimi veya onun izinli vekili tarafından akdedilip akidname tanzim edileceği, 1-10. madde karısını boşamış olan

3.

kocanın, hakime durumu bildirmeye mecbur olduğu, 131. maddede tefrika hükmedildiği takdirde bunun tescil edileceği beyan edilmiştir.

Ceza Kanunu'na ilave edilen maddede ise nikah akdinde usûle uymayan koca veya her iki taraf vekillerine 1 aydan 6 aya, şahidlere 1 haftadan 1 aya, kendi din adamlarından alman bilgilere göre şekillenen usûle uymayan gayr-i müslimlerin de 1 aydan 6 aya, kim olursa olsun karısını boşayıp 15 gün içerisinde durumu hakime bildirmeyen kocanın 1 haftadan 1 aya kadar hapsedileceği hükmünü getirmiştir.(İlave md.1)

4. Kararnamenin sonunda bir Esbab-ı Mucibe Layihası (gerekçe) ilave edilmiştir. Bu gerekçenin farklı mezheb görüşlerinin alındığına yapılabilecek bir itiraza cevap ve ikna gayesi taşıdığı kanaatındayız.

5. Kararname de klasik Osmanlı dili kullanılmıştır. Zamanımız Türkçesi'ne göre ağır sayılabilecek olan bu ilim dilinde Arapça ve Farsça kelimeler çok bulunmaktadır. Anlaşılmayı kolaylaştırmak için kitabın sonuna bir lügatçe eklemiş bulunmaktayız.

AİLE MECLİSİ VE BİR TEKLİF

Hukuk-i Aile Kararnamesi maliki mezhebi görüşünü esas alarak önemli bir müesseseye yer vermiş ve adına Aile Meclisi demiştir.Kararname'nin Aile Meclisi adını verdiği müessese,

"Karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz kocanın ailesinden bir hakem, karının ailesinden de bir hakem göndeririz. Bunlar arayı düzeltmeyi murad ederlerse Allah aralarını buldurur. Allah her şeyi bilen ve haberdar olandır/'(Nisa: 35)

Ayet- Kerime'nin ifadesine göre karı-koca arasındaki geçimsizliklerde tarafların hakemlerinden oluşan bir hey'et olaya müdahale edecek, tarafları dinleyecek ve çözüm yoluna gidecektir. Böylece aile sırları çevreye yayılmadan aile içerisinde olay çözülmüş olacaktır.

Hakem heyeti demek olan Aile Meclisi'nin yetkileri hakkında Hanefi mezhebi, hakemlerin tarafların vekili olmadığı gerekçesiyle meclisin sadece nasihatla bulunacağı, taraflar arasındaki nikahı fesh etme yetkilerinin olamayacağı görüşündedir. Buna karşılık maliki mezhebi, hakemleri aynı zamanda tarafların vekili olduğu gerekçesiyle nikahın feshine veya boşamaya bile karar verebilecekleri ve onların tüm kararlarının bağlayıcı olduğu görüşünde olmuştur.

Aile Kararnamesi bu konuda maliki görüşünü zamanımız açısından daha faydalı gördüğünden maddeleri arasına almıştır. Md. 130 da şöyle denmektedir:

"Zevceyn beyninde niza¹ ve şikak zuhur edip de tarafeynden biri hâkime müracaat ederse hâkim tarafeyn ailelerinden birer hâkem tayin eder. Bir veya iki taraf ailesinden hakem tayin olunacak kimse bulunamaz veya bulunup da hâkem olacak

evsafı hâiz olmazsa hariçten münasiplerini tayin eyler. Bu suretle teşekkül eden aile meclisi tarafeynin ifâdât ve müdâfaâtını tedkîk ile beynlerini ıslâha çalışır. Kabil olmadığı suretde kusur zevcede ise beynlerini tefrik eder. Ve zevcede ise mehrin tamamı veya bir kısmı üzerine muhâlaa eyler. Hakemler ittifak edemezler ise hâkim evsaf-ı lâzımevi hâiz diğer bir heyet-i hakemiyye veya tarafeyne karabeti olmayan üçüncü bir hakem tayin eyler. Hakemlerin verecekleri hüküm kat'i ve nâ-kâbil-i İtirazdır."

Osmanlı uygulamalarında adliye teşkilatı içerisinde arabuluculuk müessesesi diye ifade edebileceğimiz "Muslihûn" var idi. İslah ediciler demek olan muslihûn, niza mahkemeye intikal etmeden önce araya girerler ve nizayı gönül rıza ile halletmek için nasihat ederler, tarafları anlayışlı, sabırlı ve fedakâr olmaya çağırırlar, onları uygun bir sonuca ikna etmeye çalışırlardı. Böylece yoğun işleri arasındaki hakime, daha beride güzellikle halledilebilecek meseleleri çözerlerdi.

Zamanımızda da özellikle ailevi meselelerde arabuluculuklara ve daha özel manada hakem heyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Bize intikal eden pek çok ailevi mesele ve hatta diğer bir çok niza konularında arabuluculuğun çok müsbet bir etkisini görmüş bulunmaktayız. Aile danışma merkezi olarak da düşünebileceğimiz sivil ve gönüllü kuruluşların halledeceği pek çok ailevi mesele mevcuttur. Sivil ve gönüllü kuruluşlarımıza bu yönde faaliyet göstermelerini teklif ediyoruz. Bu

hususta Aile Okulları da kurulabilir. Ailevi konuların, aile fertlerinin hak ve sorumluluklarının öğretildiği, yanısıra sağlık bilgileri ve ekonomik becerileri kazandırmaya çalışan Aile Okullarının son derece faydalı çalışmalar yapacağı ümidindeyiz.

İnsanın değeri, insana hizmetle orantılı kabul edilmelidir. Kendi hukukunun korunmasını arzu eden kişi, başkasının hakkına saygı duymalıdır. Başkasının hakkına saygılı olmayan kişinin, kendi hakkını savunmaya hakkı olmamalıdır. Bilelim ki bizim huzursuz olmamız çok sevgili Peygamberimizi üzer, onu üzme hakkımız yoktur. (Tevbe 128)

Dünya ve ahiret saadeti dileklerimle.

Orhan ÇEKİR

HUKUK-I AİLE KARARNAMESİ

Münâkehât - Müf ârakât

Takvîm-i Vakayî gazetesinde neşir tarihî:
Hicri: 14 Muharrem 1336. Rûmî: 31 Teşrîn-i
Evvel 1333. Milâdî: 1918

KITAB-IEVVEL

Münâkehat hakkındadır

BAB-I EVVEL

FASL-I EVVEL

Nişanlanmak hakkındadır

Madde 1. Nişanlanmakla veya va'd ile nikâh münakid olmaz.

Madde 2. Söz kesildikten sonra tarafeynden biri nikâhtan imtina' veya vefat etse hatibin mehre mahsuben vermiş olduğu şeyler mevcut ise aynen ve telef olmuş ise bedelen istirdâd olunabilir. Amma hediye olarak tarafeynin yek diğerine verdiği şeyler hakkında hibe ahkâmı cereyan eder.

Madde 3. İkinci maddenin hükmü gayri müslimlere ait tırahoma hakkında dahi caridir.

FASL-I SANI

Ehliyyet-i Nikâh hakkındadır

Madde 4. Ehliyyet-i nikâhı haiz olmak için hatibin 18 ve mahtûbenin 17 yaşını itmam etmiş olmaları şarttır.

Madde 5. 18 yaşını itmam etmemiş olan mürâhik baliğ olduğunu beyan ile müracaat ettikde hali mütehammil ise hâkim izdivacına müsaade edebilir.

Madde 6. 17 yaşını itmam etmemiş olan mürâhika baliğa olduğunu beyan ile müracaat ettikde hali mütehammil ve velisinin izni munzamm ise hâkim izdivacına müsade edebilir.

Madde 7. 12 yaşını itmam etmemiş olan sağır ile 9 yaşını itmam etmemiş olan sağîre hiç bir kimse tarafından tezvîc edilemez.

Madde 8. 17 yaşını itmam etmiş olan kabîre, bir şahıs ile tezevvüc etmek üzere müracaat ettikde hâkim keyfiyeti velisine tebliğ eder ve velî i'tiraz etmediği veya i'tirazı vârid görülmediği halde izdivacına müsade eyler.

Madde 9. Mecnûn ile mecnûnenin bir zarurete mebnî olmadıkça nikâhları caiz değildir. Zaruret bulunduğu takdirde hâkimin izniyle nikâhları velîleri tarafından akdolunur.

Madde 10. Nikâhda velî, ale't-tertib binefsihi asabe olan kimselerdir.

Madde 11. Velayete ehliyyetde velînin mükellef olması şarttır. Sabiy, mecnûn ve ma'tûhun hiç bir kimse üzerinde velayeti yoktur.

Madde 12. Isevîlerde 22 yaşını itmam etmemiş olan hatip ile 20 yaşını itmam etmemiş olan mahtûbenin nikâhının in'ikadında velînin rızası şarttır.

BAB-I SANI

FASL-I EVVEL

Nikâhı memnu olanlar hakkındadır

Madde 13. Başkasının menkûhe ve mu'teddesiyle izdivaç memnudur.

Madde 14 . .Menkûhe veya mu'tedde olarak 4 zevcesi bulunan kimsenin diğere bir kadın ile izdivacı memnudur.

Madde 15. Bir kimse 3 talak ile tatlîk eylediği kadını beynûnet-i kat'iyye baki oldukça tezevvüc edemez.

Madde 16. Neseben veya radâan yekdiğere mahrem olan iki kadını nikâhta cem' etmek memnûdur. İki kadının yekdiğere mahrem olması ikisinden hangisi erkek farz edilirse diğeriyle tezevvüc müebbeden memnu olmakla malum

olur: iki hemşire gibi. Ama yalnız biri erkek farz edildiği halde diğere tezevvüc etmesi memnu olup emir ber-aks edildiği takdirde memnu olmazsa ikisi nikâhta cem'edilebilir; kız ile üveyi valide gibi.

Madde 17. Bir erkek ile beynlerinde karabet-i nesebiyye bulunan zî-rahm mahrem kadınların nikâhı müebbeden memnudur. Bu kadınlar 4 sınıftır:

Birincisi erkeğin validesi ve ceddeleri; ikincisi kız evlâd ve ahfadı; üçüncüsü ale'l-ıtlak kız kardeşleri ve kardeşlerinin kız evlâd ve ahfadı; dördüncüsü ale'l-ıtlak ammeleri ve teyzeleridir

Madde 18. Bir erkek ile beynlerinde radaan karabet bulunan kadınların tezevvücü madde-i sabıkada muharrer zi-rahm mahrem kadınlar gibi müebbeden memnudur.

Madde 19. Bir erkek ile beynlerinde musaheret bulunan kadınların tezevvücü müebbeden memnudur. Bu kadınlar 4 sınıftır: Birincisi gelinlerdir ki erkeğin evlâd ve ahfadının zevceleridir; ikincisi kayınvalideleridir ki zevcesinin anası ve ale'l -ıtlak ceddâtıdır; üçüncüsü üvey validelerdir ki babasının ve ceddlerinin zevceleridir; dördüncüsü üvey kızlarıdır ki zevcesinin kızları ve zevcesinin evlâd ve ahfadının kızlarıdır. Lakin bu dördüncü sınıfta memnûiyet için zevceye takarrûb lâzımdır. Nikâh-ı fâsid üzerine takarrûb memnûiyet-i musahere husule getirir.

FASL-I SANI

Museviler hakkında nikâhı memnu olanlara mütedairdir

Madde 20. Bir kimse ber-hayat olan olan zevce-i mutallakasının hemşiresiyle izdivaç edemez.

Madde 21. Âle'l-ıtlak zevcinden ayrılmış olan bir kadın şahs-ı ahar ile izdivaç edip ondan da ayrıldıktan sonra zevce-ii evveliyle izdivaç edemez.

Madde 22. Bir kimsenin kardeşinin kız evlâd ve ahfâdıyla izdivacı memnu değildir.

Madde 23. Ondokuzuncu maddede dördüncü sınıf olarak beyan olunan meharimde mücerred akid ile memnûiyyet-i musahere sabit olacağı gibi takarrub vuku bulsun bulmasın ale'l-ıtlak nikâh-ı fasid ile dahi memnûiyyet-i musahere sabit olur

Madde 24. Zina sebebiyle tefrik olunan kadını tekrar tezevvüc memnudur

Madde 25. Evlâdı olduğu halde vefat eden biraderin zevcesini tezevvüc memnudur.

Madde 26. Radâ' mevâni-i nikâhtan ma'dûd değildir

FASL-I SALIS

Isevîler hakkında nikâhı memnu olanlara
mütedairdir

Madde 27. Bir asıldan münşai b hatt-ı münkesir üzere karabet-i nesebiyye ve sıhriyye ashabı beyninde izdivaç memnudur. Şu kadar var ki bu memnûiyyet yedinci dereceyi tecavüz edemez. Ancak esbab-ı zarûriyye mevcud olduğu halde dördüncü dereceden itibaren hakimden me'zûniyyet istihsal edilebilir. Derecât-ı mezkûre karabet-i nesebiyye ve sıhriyyede hâtıb ve mahtûbe ile asl-ı müşterekleri beynindeki batınların adediyle taayün eder. Ve karabet-i sıhriyyenin derecesini ta'yinde hâtıb ile mahtûbe şahs-ı vâhid itibar olunur.

Madde 28. Memnûiyyet-i musahere nikâhın zevalinden sonra dahi kemâ- kân bakîdir.

Madde 29. Vaftizden mütevellid karabet mezâhib-i muhtelif-i İseviyye ahkâmına tevfi kan mani-i izdivacdır.

Madde 30. Bir kimse taht-ı nikâhında iki veya daha ziyade kadın cem' edemez.

Madde 31. Üç defa izdivaç eden bir kimsenin dördüncü defa izdivacı memnudur.

Madde 32. Rada' mevani-i nikâhtan ma'dûd değildir.

BAB-I SALIS

FASL-IEVVEL

Nikâhın akdi hakkındadır

Madde 33. Âkd-i nikâhın icrasından evvel keyfiyyet ilan olunur.

Madde 34. Âkd-i nikâh esnasında mükellef iki şahidin huzuru, nikâhın sıhhatında şarttır. Hatip ile mahtûbenin usul ve furûu da şahid ittihaz edilebilir.

Madde 35. Nikâh, meclis-i nikâhta tarafeynin veya vekillerinin icâb ve kabulüyle akdolunur.

Madde 36. Nikâhda icâb ve kabul, tenkih ve tezvic gibi lafızlarla olur.

Madde 37. Esna-yı akidde hatip ve mahtûbeden birinin ikâmetgâhı bulunan kaza hâkimi veya bunun izinnâme-i mahsus ile me'zun kıldığı nâib hazır bulunup akidnâme-yi tanzim ve tescil eder.

Madde 38. Üzerine evlenmemek ve evlendiği surette kendisi veya ikinci kadın boş olmak şartıyla bir kadını tezevvüc sahih ve şart muteberdir.

Madde 39. İşbu fasıl ahkâmı mûsevîler hakkında dahi câridir.

FASL-I SANI

hakkında nikâhın akdine dairdir

Madde 40. İsevilerin nikâhı âyin-i dînîleri dâiresinde me'mûrîn-i rûhâniyye tarafından icra olunur.

Madde 41. Me'mûrîn-i rûhâniyye tarafeynin hüvviyetini müş'ir evrak-ı subûtiyyeyi ba'de't-tedkîk tahkîkâtı lazımda bulunacağı gibi maabid kapılarına ilannâmeler ta'liki veya süver-i şâire ile keyfiyeti ilan eder.

Madde 42. Âkd-i nikâha itiraz vukuunda me'mûrîn-i rûhâniyye keyfiyeti bi't-tedkîk îtiraz-ı vakıı gayri vârid gördükleri halde me'mûr-i mahsûs huzuruyla akdi icra eder.

Madde 43. Nikâhı icra edecek olan me'mûr-ı ruhani keyfiyeti la-ekall yirmidört saat evvel mahallî mahkemesine ihbara mecburdur. Hâkim vakt-i muayyende meclis-i nikâha bir memûr-i mahsûs i'zam ile icra edilen nikâhı defter-i mahsûsuna kayd ve tescil ettirir.

Madde 44. Âkdin icrasından imtina eden rüesâyı rûhâniyye hakkında tarafeyn mahallî mahkemesine müracaat ile imtina-ı vakı'a itiraz ve nikâhın icrasını talep edebilir. Esbâb-ı imtinaı mübeyyin bir varak mevcut olduğu takdirde hâkim keyfiyeti bi't-tedkîk mevâni-i kânûniyyeden biri bulunmazsa akdi icra eder. Böylece bir varaka

mevcut değilse bir ay zarfinda esbâb-ı imtinâm bildirilmesi ve aksi takdirde nikâhın akdedileceğini rüesâ-yı rûhâniyyeye tebliğ eder.

FASL-I SALIS

Kefâlet hakkındadır

Madde 45 . Mal ve hırfet gibi hususlarda erkeğin kadına küfv olması nikâhın lüzumunda şarttır.

Malda kafâet zevcin mehr-i muacceli itaya ve zevcenin nafakasını tedârike muktedir olmasıdır.

Hırfetde kefâet zevcin sülük ettiği ticaret veya hizmetin şerefçe zevce velîlerinin ticaret veya hizmetleriyle mütekarib olmasıdır.

Madde 46. Kefâet ibtidâ-yı akidde aranır. Ba'de'l-akd zail olsa nikâha zarar vermez.

Madde 47. Bir kebire velisini ketm ile rızasını istihsal etmeksizin nefsinin ahara tezvic ettiği sûretde nazar olunur: Eğer küfvüne tezvic etmiş ise akid lâzım olur, velev ki mehr-i mislinden noksan ile olsun. Amma küfvü olmayan kimseye tezvic etmiş ise veli hâkime müracaatla nikâhı feshettirebilir.

Madde 48. Velî kebîreyi rızasıyla adem-i kefâetini ikisinin de bilmedikleri bir erkeğe tezvic ettikten sonra küfv olmadığı tebeyyün etse hiç birinin itiraza selâhiyeti olmaz. Amma hin-i akidde kefâet şart kılınmış veya zevç küfv olduğunu kable't-tezvic ihbar etmiş olup da muahharan adem-i kefâeti sabit olsa her biri hâkime müracaatla nikâhı feshettirebilir.

Madde 49. Dereceleri müsavi velilerden birinin rızası diğerlerinin hakk-ı itirazını iskât eder. Kezalik veliy-yi akreb ğaib iken dereceten bad olan velînin rızası onun hakk-ı itirazını iskât eder.

Madde 50. Âdem-i kefâet sebebiyle hâkim nikâhı ancak feshedebilir. Velinin delleten veya sarahaten rızası hakk-ı feshi iskât eder.

Madde 51. İşbu faslın ahkâmı gayr-ı müslimler hakkında cari değildir.

BAB-IRAF

FASL-I EVVEL Nikâhın fesâd ve butlanı hakkındadır

Madde 52. Hîn-i akidde tarafeynden biri şerâit-i ehliyeti hâiz bulunmazsa nikâh fâsid olur.

Madde 53. Onaltıncı madde mûcebince nikahda cem'leri memnu olan iki kadından biri taht-ı nikâhta iken ikincisinin nikâhı fâsiddir.

Madde 54. Nikahlarının memnûiyyeti 13, 14, 15, 17, 18, 19'uncu maddelerde beyan olunan kadınlardan birini nikâh fâsiddir.

Madde 55. Nikâh-ı mut'a ve muvakkat fâsiddir.

Madde 56. Bilâ-şuhûd akdolunan nikâh fâsiddir.

Madde 57. İkrâh ile vuku bulan nikâh fâsiddir.

Madde 58. Gayr-ı müslimin bir müslimeyi tezevvücü bâtıldır.

FASL-I SANI

Musevilere müteallik nikâhın fesâd ve butlanı hakkındadır

Madde 59. 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25'inci maddeler mücebince nikâhı memnu olan bir kadını nikâh fâsidir.

Madde 60. Bab-ı evvelin fasl-ı sânisinde muharrer mevâdd mücebince tarafeynden biri şerâit-i ehliyeti haiz bulunmazsa nikâh fâsid olur.

Madde 61. Hîn-i akidde tarafeynden birinin nefine olarak dermeyan edilen şurût ba'de'l-akd tahakkuk etmezse nikâh fâsid olur.

Madde 62. Âkd-i nikâhta hâzır bulunan şuhûd evsaf-ı matlûbeyi hâiz bulunmazsa nikâh fâsid olur.

FASL-I SALIS

îsevilere müteallik nikâhın fesad ve butlanı
hakkındadır

Madde 63 . 17, 27, 28, 29'uncu maddeler mûcebince beynlerinde derecât-ı muayyene üzere karabet ve münasebet bulunanların izdivacı bâtıldır.

Madde 64. Nikâh-ı mevcut üzerine akdedilen ikinci nikâh bâtıldır.

Madde 65. Üç defa tezevvüc edüp ayrıldıktan sonra dördüncü defa tezevvüc bâtıldır.

Madde 66. Mecnûnun nikâhı fâsiddir.

Madde 67. Hîn-i akidde tarafeynin birinde mâni-i tekarrüb emraz ve ahvâlden bir şey mevcut olduğu surette nikâh fâsid olur.

Madde 68. Hîn-i akidde bâb-ı evvelin fasl-ı sâniinde muharrer mevadd mûcebince tarafeynden biri şerâit-i ehliyyeti hâiz bulunmazsa nikâh fâsid olur.

BAB-I HAMİŞ

FASL-İ EVVEL

Nikahın ahkamı beyanındadır

Madde 69. Nikâhın sahîhan in'ikâdıyla beraber zevç üzerine zevcenin mehir ve nafakası lazım gelir ve aralarında hakk-ı tevarüs sabit olur.

Madde 70. Zevç kendi istediği mahalde zevcesi için bi'l-cümle levâzımıyla bir mesken-i şer'i tedârikine mecburdur.

Madde 71. Zevce mehr-i muacceli istifadan sonra zevcinin mesken-i şer'i olan hanesinde ikâmete ve zevci.başka memlekete gitmek istedikte bir mâni bulunmadığı takdirde birlikte azimete mecburdur.

Madde 72. Zevç hanesinde gayr-i mümeyyiz veled-i sağîrinden başka ehil ve ekâribini zevcesinin rızası olmaksızın iskân edemez. Zevce dahi zevci razı olmadıkça kendi evlâd ve ekâribini birlikte eyleyemez.

Madde 73. Zevç zevcesiyle hüsn-i muaşerete, zevce dahi umûr-i mubâhede zevcine itaata mecburdur.

Madde 74. Müteaddid zevcesi olan kimse onlar beyninde icra-yı adalet ve müsavata mecburdur.

Madde 75. Takarrub vuku bulsun bulmasın ale'l-ıtlak nikâh-ı bâtl ile henüz takarrub vuku bulmayan nikâh-ı fâsid asla hüküm ifade etmez. Binâenaleyh beynlerinde nafaka, mehir, neseb, iddet, hürmet-i musâhere ve tevarüs gibi nikâh-ı sahih ahkâmı sabit olmaz.

Madde 76. Nikâh-ı fâsidde takarrub vuku bulmuş ise işbu takarrub üzerine yalnız mehir ve iddet lazım ve neseb ve hürmet-i musâhere sabit olur. Fakat nafaka ve tevarüs gibi ahkâm sabit olmaz.

Madde 77. Âle'l-ıtlak nikâh-ı bâtl ve fâsidde tarafeynin zevciyyet üzre bekaları memnudur. Mfârat etmedikleri sûretde bi'l-muhâkeme beynleri tefrik olunur.

FASL-I SANI

Isevilere müteallik nikâhın ahkâmına mütedairdir

Madde 78. Nikâh-ı fasidi feshile tarafeyni tefrika hüküm için dava şarttır. Bu babda hakk-ı dava münhasıran zevceyne aid olup sebab-i fesada ittıla¹ tarihinden itibaren bir sene mürurunda sakıt olur.

Madde 79. 64'üncü madde mücebince bâtil olan nikâh sebab-i butlan bilinmeyerek akdedilmiş ise ondan mütevellid çocuk meşru¹ addedilir.

BAB-I SADIS

FASL-I EVVEL

Mehir hakkındadır

Madde 80. Mehir ya mehr-i müsemâmîdir ki tarafeynin az veya çok tesmiye ettikleri maldır. Veya mehr-i misildir ki zevcenin babası tarafından ve olmadığı takdirde beldesi ahâlisinden akran ve emsali kadınların mehridir.

Madde 81. Mehr-i müsemâmînin tamamen veya kısmen ta'cil veya te'cîli caizdir.

Madde 82. Mehr-i müeccelde bir müddet ta'yin edilmiş ise hulûlundan evvel mutâlebeye zevcenin hakkı yoktur. Velez ki talâk vuku bulmuş olsun. Amma zevcenin vefatıyla ecel sakıt olur. Müddet ta'yin edilmemiş ise talâk veya zevceynden birinin vefatı vukuuna kadar müeccel addolunur.

Madde 83.' Âkd-i sahihde mehir tesmiye edildiği takdirde ehad-ı tarafeynin vefatı veya ictima-ı sahihden sonra talak vukuu ile mehr-i müsemma tamamen lazım gelir. Amma ictima-i sahihden evvel talak vuku bulursa mehr-i müsemâmînin nısfı ve adem-i kefâet dolayısıyla velîsinin zevceyi tefrik ettirmesi gibi bir suretle

zevce tarafından iftirak vuku bulursa tamamı sakıt olur.

Madde 84. Akd-i sahihde mehir tesmiye edilmediği veya edilip de ehad-ı tarafeynin vefatı veya ictimâ-i sahihden sonra talâk vukuu ile mehr-i misil lâzım olur. Amma ictimâ-ı sahihden evvel talâk vuku bulursa mut'a lâzım gelir.

Mut'a mehr-i mislin nısfını tecavüz etmemek üzere Örf ve âdete göre tayin edilir.

Madde 85. Akd-i fâsidde tekârrubdan sonra iftirak vukuunda eğer mehir tesmiye edilmiş ise mehr-i müsemmâ ile mehr-i misilden ekalli ve tesmiye edilmemiş veya fâsiden tesmiye edilmiş ise bâliğan ma belağ mehri-i misil lazım gelir. Amma takarrubdan evvel iftirak vuku bulursa asla mehir lazım gelmez.

Madde 86. Tesmiye-i mehirde ihtilâf olunup da tesmiye sabit olmadığı takdirde mehr-i misil lâzım gelir. Şu kadar ki tesmiyeyi iddia eden taraf zevce ise mehir onun iddia ettiği miktarı tecavüz etmez. Zevç ise onun iddia ettiği miktardan dîn olmaz.

Madde 87. Mehr-i müsemmânın miktarında ihtilaf olunup da zevç mehir olması müteâref olan bir şey iddia ettiği halde söz onundur.

Madde 88. Bir kimse maraz-ı mevtinde tezzevvüc eylediği surette mehr-i müsemmâ zevcenin mehr-i misline müsavi ise zevce onu terikesinden ahzeder. Ziyade ise fazlası hakkında vasiyyet hükmü cereyan eder.

Madde 89. Mehir menkûhenin malı olup onunla cihaz yapmağa cebr olunamaz.

Madde 90. Bir kızı tezvic veya teslim için ebeveyn veya akrabasının zevcden akçe ve eşya-yı şâire almaları memnudur.

Madde 91. İşbu fasıl ahkâmı gayr-i müslimler hakkında câri değildir.

FASL-I SANI

Nafaka hakkındadır

Madde 92. Nafaka zevceynin muayyen bir şey üzerine terazisi veya hâkimin kazası ile lâzımü'l eda olur. Ve bu suretle takdir edilen nafaka es'ârın tağayyürü veya usr ve yüsr itibarıyla ahvâl-i zevceynin tebeddülü veya kadr-ı kifâyeden dîn veya efzûn takdir edilmiş olunduğunun tahakkuku üzerine tezyîd veya tenkis edilebilir.

Madde 93. Nafaka ta'cil ile muaccel olur. Ve zevce tarafından ba'de'l-istifâ yedinde aynen mevcut iken vefat veya talâk vuku bulsa istirdad olunamaz.

Madde 94. Zevç, hâzır zevcesini infaktan imtina edip zevce nafaka talep ederse hâkim yevm-i talebden itibaren tarafeynin haline göre nafaka takdir eder. Ve ta'yin edeceği müddetler için peşin verilmesini emreyleyler.

Madde 95. Takdir ve ta'cilden evvel mürur eden müddetin nafakası sakıt olur.

Madde 96. Zevç, zevcesini infaktan âciz kalıb da zevce nafaka talep ederse hâkim zevç zimmetinde deyn olmak üzere yevm-i talebten itibaren nafaka takdir eder. Ve zevç namına istidâne etmesi için zevceye izin verir.

Madde 97. Zevç zevcesini bilâ - nafaka terk ile ihtifa yahut müddet-i sefer baid veya daha karîb bir mahalle giderek tağayyüb eder veya mefkûd olursa hâkim zevcenin zevciyyet hakkında ikâme edeceği beyyine üzerine zevcin nafaka terk etmediğine ve el-an nâşize ve iddeti geçmiş mutallaka olmadığına zevceyi tahlif ettikten sonra "evm-i talebten, itibaren nafaka takdir eder. Ve lede'l-hâce zevç namına istidâne etmesi için zevceye izin verir.

Madde 98. Mu'sire olan zevcenin mevâdd-ı sabıka mûcebince hâkim tarafından istidâneye me'zun kılındığı yerlerde zâtu'z-zevc olmadığı takdirde nafakası kime aid ise inde't-taleb onun ^evceye ikraz etmesi lâzım gelir. Ve ileride yalnız zevc'e hakk-ı rucûu olur. Amma zevce ecnebiden istidâne etmiş ise dâin dilerse zevceden dilerse zevcden mutâlebe eder.

Madde 99. Zevc-i gaibin başkası yedinde veya zimmetinde malı" bulunur ve müstevda' veya medyun kendi yedinde veya zimmetinde mal olduğunu ve zevciyyeti ikrar eder veya inkârı halinde husûsat-ı mezkûreyi zevce bi'l-beyyine isbât eyler ise hâkim zevcin kendisine nafaka terk etmediğine ve el-ân n.lsize ve iddeti geçmiş mutallaka olmadığına dâir revceyi tahlif ettikten sonra o maldan veya semenin verilmek üzere yevm-i talebden itibaren nafaka takdir eder.

Madde 100. Kazaen veya rızâen takdir edilen nafakadan müterakim miktar talâk veya ehad-ı zevceynin vefatı ile sakıt olmaz. Amma hâkimin

emriyle istidâne edilmiş olmayan miktarda nüşûz ile sakıt olur.

Madde 101. Zevce bir sebep-i meşru olmaksızın zevcinin hanesini terk edip gider veya hâne kendisinin olup da başka bir haneye naklini talep etmezden mukaddem zevcini duhûldan men eyler ise işbu nüşûzun devamı müddetince nafaka sakıt olur

KİTAB-I SANI

Müfârakât Hakkındadır

BAB-IEVVEL

FASL-IEVVEL

Ahkâm-ı Umumiyye

Madde 102. Talâkın ehli mükellef olan zevcdir.

Madde 103. Talâkın mahalli nikâh-ı sahih ile menkûhe veya mu'tedde olan kadındır. Nikâhı feshedilen zevce-i mu'tedde mahalli talâk olmaz.

Madde 104. Sarhoşun talâkı muteber değildir.

Madde 105. İkraah ile vuku bulan talâk muteber değildir.

Madde 106. Talâkın şartta taliki sahihtir.

Madde 107. Talâkın zaman-ı müstakbele izafesi sahihtir.

Madde 108. Zevç, zevcesi hakkında üç talâka maliktir.

Madde 109. Talâk elfâz-ı sariha ile vâki olur. Müteâref olan elfâz-ı kineviyye dahi sarîh hükmündedir. Amma müteâref olmayan elfâz-ı kineviyye ile talâkın vukuu ancak zevcin niyyetine mütevakkıftır. Zevcin talâka niyyet edip etmediği

hakkında tarafeyn ihtilâf etseler zevç yeminiyle tasdik olunur.

Madde 110- Zevcesini tatlık eden zevç keyfiyyeti hâkime beyan etmeğe mecburdur.

Talak-ı ric'î ve bâin hakkındadır

Madde 111. Bir kimse nikâh-ı sahîh ile menkûhesini takarrubdan sonra lafz-ı sarîh ile tatlîk etse talak-ı ric'î vâki olur.

Madde 112. Talâk-ı ric'î fi'l-hal zevciyyeti izale etmez. İddet içinde zevcin zevcesine kavlen veya fi'len hakk-ı rucûu vardır. Bu hak iskât ile sakıt olmaz.

Madde 113. Zevç iddet içinde rucû ederse henüz mevcut olan nikâhı idâme etmiş olur. Bu hususta kadının rızası istihsale muhtaç olmaz ve mehr-i cedîd lâzım gelmez.

Madde 114. Şarta talik ve zaman-ı müstakbele izafe olunan rucû sahîh değildir.

Madde 115. Birinci talâk-ı ric'îden sonra rucû sahîh olduğu gibi ikinci talâk-ı ric'îden sonra dahi sahîhtir. Amma üçüncü talâk-ı ric'î ile beynûnet-i kaf iyye hâsıl olur.

Madde 116. Bir kimse nikâh-ı sahîh ile menkûhesini takarrubdan evvel tatlîk ederse talâk-ı bâin vâki olur. Ve keza beynûnet ifâde eden elfaz ile veya bir ivaza mukarin olarak tatlîk ederse talâk-ı bâin vâki olur.

Madde 117. Talâk-ı bâin fi'l-hal zevciyyeti izâle eder. Şu kadar ki bir veya iki talâk-ı bâin tecdîd-i nikâha mani olmaz. Amma üç talâktan sonra beynûnet-i kat'iyye hâsıl olur.

Madde 118. Beynûnet-i kat'iyye zevcenin iddeti mürur ettikten sonra maksad-ı tahlil ile olmayarak zevc-i âhara varıp ba'de't-takarrub anda iftirakı ve iddetinin müruru ile zail olur.

FASL-I SALIS

Hıyar- tefrik hakkındadır

Madde 119. Mani-i takarrub uyûbdan salim olan kadın zevcinin böyle bir illet ile malûl olduğuna muttali oldukça hâkime bi'l-müracaat tefrikini talep edebilir. Amma kendinde böyle bir ayıp bulunan kadınının talebi mesmû olmaz. Şu kadar ki takarrub edilmiş olan zevcenin zevcede hadis olan bu kabil ayıp sebebiyle hakk-ı hıyarı yoktur.

Madde 120". Kable'n-nikâh zevcinin unnetten maada mani-i takarrub aybına muttali veya ba'de'n-nikâh herhangi bir ayba razı olan zevcenin hakk-ı hıyarı sakıt olur. Fakat kable'n-nikâh unnete ittıla, hakk-ı hıyarı iskât etmez.

Madde 121. Zevce mevadd-ı sabıkada muharrer olduğu üzere hâkime müracaat ettikte nazar olunur: Eğer illet kabil-i zeval değilse hâkim derhal beynlerini tefrika hükmeder. Ve eğer kâbil-i zeval ise hâkim zaman-ı murafaadan ve şayet marîz ise vakt-i ifâkatmdan itibaren bir sene müddetle te'cil eyler. Esnâ-yı te'cilde zevç veya zevce az-çok bir müddet takarrûbe mani olacak derecede hasta olur veya zevce gaybubet ederse bu suretle geçen müddet hisaba idhal edilmez. Lakin zevcin gaybubeti ve zevcenin eyyâm-ı hayzı hisaba idhal edilir. Bu müddet zarfında illet zail olmadığı ve zevç talâka

razı olmayıp zevce dahi talebinde musırr olduğu halde hâkim tefrika hükmeder. Murafaanın gerek bidayet ve gerek nihayetinde zevç takarrubunu iddia eylediği takdirde zevce seyyib ise söz maa'l-yemin zevcendir. Bakir ise söz bilâ yemin zevcenindir.

Madde 122. Cüzzam ve baras ve illet-i zühreviyye gibi bilâ zarar birlikte ikamet mümkün olmayan illetlerden birinin zevcede vücuduna ba'de'n-nikah muttali olur veya muahharan böyle bir illet tahaddüs ederse zevce hakime bi'l-müracaa tefrikini talep edebilir.

İllet-i vakıanın zevali ümid olunursa hâkim tefriki bir sene te'cil eder. Bu müddet zarfında zail olmadığı ve zevç talâka razı olmayıp zevce dahi talebinde musırr olduğu takdirde hâkim tefrika hükmeyleyler. Amma kör veya topal olmak gibi uyûbdan birinin zevcede bulunması tefriki mûcib olmaz.

Madde 123. Âkd-i nikâhtan sonra zevç tecennün edip de zevce hâkime bi'l-müracaa tefrikini talep etse hâkim tefriki bir sene müddetle te'cil eyler. Bu müddet zarfında cinnet zail olmadığı ve zevce musırr bulunduğu halde tefrika hükmeyleyler.

Madde 124. Muhayyer olduğu yerlerde zevcenin hıyarı fevri değildir. Dâvayı bir müddet te'hir veya ikâme-i dâvadan sonra bir müddet terk edebilir.

Madde 125. Mevadd-ı sabıkaya tevfikân tefrikten sonra tarafeyn tecdîd-i akd ederlerse ikinci tezevvüde zevcenin hakk-ı hıyarı yoktur.

Madde 126. Bir kadının zevci ihtifa veyahud müddet-i sefer veya daha karîb bir mahalle giderek teğayyüb edip veya mefkûd olup nafaka tahsili müteazzir olur ve zevcesi tefriki taleb ederse hâkim tahkikat-ı lâzıma icrasından sonra beynlerini tefrika hükmeder.

Madde 127. Nafaka cinsinden mal terkettiği halde teğayyüb eden bir kimsenin zevcesi hâkime bi'l-müracaâ tefrikini taleb etse hâkim o kimse hakkında icra-yı tahkikat eder. Nerede olduğuna ve hayat ve mematına dair haber alınmasından ye's hasıl olur ise ye's tarihinden itibaren dört sene te'cil eyler. İşbu müddet zarfında haber alınmadığı ve zevce talebinde musırr bulunduğu halde tarafeyni tefrik eder. Eğer zevç muharebede gaybubet etmiş ise hâkim tarafeyn-i muharibeynin ve üsera'nın yerlerine avdetinden itibaren bir sene mürur eyledikten sonra tefrika hükmeder. Her iki halde zevce hüküm târihinden itibaren iddet-i vefat bekler.

Madde 128. Mevladd-ı sabıka mucibince tefrîkına hükm olunan kadın ahar bir şahıs ile tezevvüc ettikten sonra zevc-i evvelin zuhuru nikâh-ı ahirin infisahını mûcib olmaz.

Madde 129. Vefatına hükm olunan kimsenin zevcesi ahar bir şahısla tezevvüc ettikten sonra zevc-i evvelin hayatı tahakkuk etse nikâh-ı sâni münfesihi olur.

Madde 130. Zevceyn beyninde niza' ve şikak zuhur edip de tarafeynden biri hâkime müracaat ederse hâkim tarafeyn ailelerinden birer hâkem tayin eder. Bir veya iki taraf ailesinden hakem tayin olunacak kimse bulunamaz veya bulunup da hâkem olacak evsafı hâiz olmazsa hariçten münasiplerini tayin eyler. Bu suretle teşekkül eden aile meclisi tarafeynin ifâdât ve müdâfaâtını tedkîk ile beynlerini ıslâha çalışır. Kabil olmadığı sûrette kusur zevcede ise beynlerini tefrik eder. Ve zevcede ise mehrin tamamı veya bir kısmı üzerine muhâlaa eyler. Hakemler ittifak edemezler ise hâkim evsaf-ı lâzımeyle hâiz diğer bir heyet-i hâkemiyye veya tarafeyne karabeti olmayan üçüncü bir hakem tayin eyler. Hakemlerin verecekleri hüküm kat'i ve nâ-kâbil-i itirazdır.

Madde 131. Mevadd-ı sâlife mûcebince tefrika dair sâdır olan hüküm talâk-ı bâini tazammun eder ve keyfiyyet ale'l-usul tescil edilir.

BAB-I SANI

Isevilerin müfârakâtı beyanındadır

Madde 132. Esbâb-ı âtiyeden birinin tahakkukunda tarafeynden biri hâkime müracaatla müfârakatını talep edebilir:

Evvelen: "Zevceynden birinin fi'l-i zinayı irtikâbı. Şu kadar ki müfârakat dâvası fi'l-i zinaya ittıla tarihinden itibaren bir sene ve vukuu tarihinden itibaren beş sene mürûruyla sakıt olur.

Saniyen: Hayat-ı zevceynin devamını müteazzir kılacak sûrette zevceynden birine arız olan cinnetin üç sene zarfında zail olmaması.

Sâlisen: Cerâim-i âdiyeden dolayı zevceynden birinin beş seneden fazla ceza ile mahkûm olması.

Râbian: Zevceynden biri müddet-i sefer bâîd bir mahalde bulunub da beş sene müddetle hayat ve mematından malûmat alınamaması.

Hâmisen: Zevceynden biri diğeri beş seneden fazla müddet terketmesi.

Sâdisen: Zevceynden biri kable'n-nikâh frengi ve sar'a ile malûl olub da diğeri ba'del-îzdivac muttali olması.

Sâbian: Zevceynden biri diğeri hayatım tehlikeye ilka edecek ef'ale mücâsereti. Bu surette

hakk-ı dâva tarih-i vak'adan itibaren beş sene mürurunda sakıt olur.

Madde 133. Müfârakata sebebiyyet veren taraf üç seneyi tecavüz etmemek üzere yeni bir nikâh akdinden men olunabilir. Eğer her iki taraf sebebiyyet vermiş ise her ikisi men olunabilir.

Madde 134. Müfârakatı mûcib esbabdan birine istinaden zevceynden biri nikâh ve ahkâmı baki kalmak üzere ayrı yaşamalarını talep ederse tahakkuk halinde ol-vechile yaşamalarına hükmolunabilir. Şu kadar varki diğer taraf müfârat talebinde ısrar ederse müfâratma hükmolunur. Ayrı yaşamalarına hükm olunan zevceynden herhangi biri hükm-i vakıa istinaden müfârat talep edebilir.

Madde 135. Esbâb-ı müfârakattan olan bir fi'lin afvı o filden mütevellid hakk-ı dâvayı iskât eder.

Madde 136. Müfârat dâvası vukuunda mahkemece evvel emirde tarafeyn ailelerinden muntahap birer muslih veya rüesâ-yı rûhâniyye marifetiyle ıslah-ı beyne tevessül olunur. Islah-ı beyn mümkün olmadığı surette dâvâ-yı vakıa ale'l-usul rü'yet ve fasledilir.

Madde 137. Hükmün tarih-i sudûrundan itibaren üç mah zarfında rüesâ-yı rûhâniyyeye müracaatla nikâhın feshine müteallik merasim-i diniyenin icrasına tevessül olunabilir. Bu sûretle müddet-i mezkûre zarfında hükm-i vakî infaz olunmaz. Mehl-i mezbûrun inkızası üzerine nihayet yirmi gün zarfında mahkûmun leh

BAB-ISAIIS

FASL-IEVVEL

İddet hakkındadır

Madde 139. Âkd-i sahih ile menkûhe olup ictimadan sonra zevcinden talâk veya fesh ve tefrik ile iftîrak eden ve hâmil ve sinn-i iyase vasıl olmayan kadınların müddet-i iddeti üç hayz-ı kâmilidir. Şu kadar ki üç ay mürurundan mukaddem iddetinin inkızasını iddia eylerse kabul olunmaz.

Madde 140. Mu'tedde zikrolunan müddet zarfında hiç bir hayız görmediği veyahud bir veya iki hayız gördükten sonra munkatı¹ olduğu takdirde eğer sinn-i iyase vasıl olmuşsa vusul tarihinden itibaren üç ay, olmamış ise iddetin lüzumu zamanından itibaren dokuz ay iddet bekler.

Madde 141. Âkd-i sahih ile menkûhe olub ictimadan sonra zevcinden talâk veya fesh ile ayrılan ve sinn-i iyase vasıl olan kadınların müddet-i iddeti üç aydır.

Madde 142. Mevadd-ı sabıkanın ahkâmı nikâh-ı fâsid ile takarrub edilmiş iken tefrik olunan veya zevci vefat eden kadınlarda dahi carîdir.

Madde 143. Hâmil olanlardan maada zevci vefat eden ve nikâh-ı sahih ile menkûhe olan kadınların icitima vuku bulsun veya bulmasın dört ay ongun iddet beklemesi lâzım gelir.

Madde 144.. Nikâh-ı sahih ile menkûhe olup hâmil iken talâk veya fesh ile iftirak eden veya zevci vefat eyleyen kadın hamlini vaz'edinceye değin beklemek lâzım gelir. Sıkt vâkî oldukta eğer müstebînü'l-hılka ise vaz-ı hamî gibidir, değil ise ânınla iddet münkazi olmayıb mevadd-ı sabıkada muharrer ahkâma tevfikân muamele edilir.

İşbu fıkraların hükmü nikâh-ı fâsid ile menkûhe olub da tefrik edilen veya zevci vefat eden hâmil kadınlar hakkında dahi carîdir.

Madde 145. Mevadd-ı sabıkada muharrer iddetin mebdei talâk veya feshin vukuu veya zevcin vefatıdır. Velev ki zevce bu hallere muttali¹ olmasın.

Madde 146. Âkd-i sahih veya fâsidde içtima veya takarrub ile teekküdden evvel talâk veya fesh vuku bulursa iddet lazımlı gelmez.

Madde 147. Bir mu'teddenin zevci vefat etse talâk-ı ric'ide iddet-i talâk münhedim olur. Ve yeniden iddet-i vefat beklemesi lâzım gelir. Amma talâk-ı bâinde lâzım gelmeyip iddet-i talâkı ikmal eder.

Madde 148. Mûsevîlerde ale'l-ıtlak akd-i sahih veya fâsidde talâk veya fesh veya zevcin vefatı vukuunda iddet lâzım gelir. Müddet-i iddet doksan bir gündür. Şu kadar ki hâmil veya zat-ı veled olan

kadının iddeti çocuğu iki yaşını ikmal edinceye kadar imtidad eyler. Çocuğun vefatı halinde iddet tarih-i vefattan itibaren dolsan bir gündür.

Madde 149. İsevİlerde müddet-i iddet ale'l-ıtlak firkatten itibaren bir senedir. Meğer ki vaz'-ı hamletmiş ola.

Mu'teddenin nafakası hakkındadır

Madde 150. Mu'teddenin nafakası zevci üzerine lâzım olur.

Madde 151. Nâşize olduğu halde tatlık olunan kadına nafaka-i iddet lâzım gelmez.

Madde 152. Zevci vefat eden kadın için nafaka-i iddet lâzım olmaz. Gerek hâmil olsun ve gerek olmasın.

Madde 153. Kazaen veya rızaen nafaka takdir edilmeksizin müddet-i iddet münkazi olsa nafaka sakıt olur.

Madde 154. Nafaka-yı mukaddereden müterakim miktar ehad-ı zevceynin vefatıyla sakıt olmaz.

MEVADD-I ŐETTA

Madde 155. İŞbu karanâmede gayr-ı müslimler hakkında istisnâen beyan olunan ahkâma muhalif olmayan mevadd sarâhat-ı mahsûsa olmadıkça onlar hakkında dahi carîdir.

Madde 156. Rûesâ-yı rûhâniyenin akd ve fesh-i nikâh ile müstetbiâtından nafaka-i zevcât, drahoma ve cihaz hakkında hakk-ı kazaları mûlgadır.

Madde 157. İŞbu kararnamenin icrasına adliye nâzın me'murdur.

Meclis-i umûmiyyenin ictimamda kânûniyeti teklif olunmak üzere işbu kararnamenin mevki-i tatbika vaz'ını irâde eyledim.

1 Muharrem 1336 25 Teşrîn-i Evvel 1333

Mehmet ReŐad

Adliye Nâzın
Mehmet Talât

Sadrizam
Halil

MUNAKEHAT VE MUFARAKAT KARARNAMESİ

ESBAB-I MUCİBE LAYİHASI

Mecellelenin hukuk-ı aileye müteallik ahkâmı ihtiva etmesi cihetiyle memleketimizde bu hususta anâsır-ı muhtelif eden her birinin müdevven olmayan kendi ahkâm-ı mezhebiyyelerinin tatbiki ve uşbu ahkâm-ı mezhebiyyeye hükkâm-ı şer'în vukuf ve malûmatı olmadığından nikâh ve feshi nikâh ile müstetbiâtından olan nafaka-yı zevcât mesailinde gayr-i mülimler rüesâ-yı rûhâniyyesine hakk-ı kaza bahşolunmasını îcâb etmiştir. Hukuk-ı saltanattan bir cüz olan hakk-ı kazanın hükümetin ciddi bir teftişine tabi olmayan ve mehâkim-i umumiyye gibi efrada te'minat-bahş olacak usul ve kavâid ile teşhiz edilmemiş bulunan hey'âta tevdiî hususunun ne derece mehâzîri istilzam ettiği muhtâc-ı izah değildir. Tâbi oldukları ahkâmın sabit ve cümlece malum kavâide istinad etmemesi itibariyle efrâd-ı gayr-ı müslime münâkehât ve müfârakât ve nafaka-yı zevcata müteallik davalarında indî ve keyfî mahkûmiyetler karşısında bulunmak tehlikesine mâruz olmaları ve mehâkim-i şeri'yye muamelatının mehâkim-i saire veçhile teminat-ı matlûbeyi ihtiva eylemesine rağmen medar-ı hüküm olacak mesele-yi şer'iyyeyi kütüb-i

fikhiyyeden istinbat ve istihraç ve müftâ bih olan müteaddid akvâl-ı fukahadan birini diğesine tercih için muketezâ olan ihtisas ve fazlu irfanın bütün hükâmda vücûdunu temin etmek müşkil ve hele ashab-ı mesâlih indinde hükme esas olacak meselenin evelce keşf ve tahmini büsbütün bir emri düşvâr bulunması sebebiyle efrâd-ı müslime içinde gayr-i müslimler gibi hukûk-ı aile mebâhisinin kanun şeklinde tedvini bir gün bile tehiri caiz olmayan bir ihtiyac-ı mübremdir. Gerek müslim ve gerek gayr-ı müsîm bi'l-umum Osmanlılara âmm ve şâmil olacak bir suretle ve sırf memleket ve milletle asrın ihtiyacını nazar-ı itibara alarak tedvin-i kanun kazıyyesi bu hususta en evvel nazar-ı dikkati calıp bir tarik olarak düşünülebilirse de şu suret ne müslimlerin ne de gayr-i müslimlerin ve ne de maslahatın îcâbâtına tevâfuk etmez. Asırlardan beri aile umurunu ahkam-ı diniyyeye tevfiik eden bir kavmin bütün an'anâtını bir anda ve hiç bir usûl-i tedriç ve istifaya riayet etmeksizin tebdil etmek kanunî her türlü nüfûz-ı maneviyyeden • mahrum ve kabiliyyet-i tatbikiyyesini pek esaslı bir sûretde rahnadâr eder. Hususiyle mezahib-i muhtelifeye mensub olan fukaha akvalında ihtiyac-ı asra tevafuk edenleri bulmak mümkün ve şu suretle müslimler için îcâbât-ı medeniyyeye müstenid olan kanûn-ı esâsât-ı fikhiyyeye istinâd ettirmek sehl olduğundan gayr-i müslimler hakkında da anların ahkâm-ı mezhebiyyesinden kavaid-i lâzımeyi isihrac ve telfik ile müşterek mesâilin cümleye şâmil olacak bir sûretde tedvini ve müslümanlar hakkında

yazılacak kavâid-i umumiyyeden ahkâm-ı mezhebiyyelerine adem-i tevafuku zahir olanların gayr-i müslimlere şâmil olmayacağına ve istisnâen müslim olmayanlara mahsus olarak lâzımü't-tatbik olan mesaili ayrı ayrı zikr ve tashih etmek suretiyle onların akaid-i dîniyyelerine riâyet ve tâdâd olunan bütün mahzurların ber-taraf edilmesi kabil olduğundan tertib olunan lâyiha-i kanûnîyyede bu esas tâkib edilmiş ve gayr-i müslimlerin ahkâmını cem ve tertib ve tanzim hususunda da müslim olmayan erbâb-ı ihtisasın malûmatlarından istifade edilmiştir.

Nikâh akdi ve münâkehât ve müfârakâta aid münâzeâtı mercî ve sûret-i halli hakkında kabul edilen şeklin mahiyeti ile ihtiyâcât-ı hazırâ ve mezhebiyyeye derece-i muvafakati îzah için biraz tarihten istiâneye lüzum vardır.

Aile teşkilatı insanlar için o kadar tabî bir ihtiyaçtır ki tarihin en eski zamanlarına bile ircâ-ı nazar edilse bu hususta mektup ve gayr-ı mektup adetlere veya kanunlara tesadüf olunabilir. Ve bir milletin seciyye-i ilm-u irfanını sâha-yı medeniyette işgal ettiği mevkii teşkilat-ı ailesini tetebbu ve tedkîk ile temyiz ve tâyîn etmek pek mümkündür. İşbu teşkilâtın rûh-i millette işgal ettiği mevki-i mühim sebebiyledir ki her şeyden ziyade hukûk-ı aile mesailinde bütün milletler fevkalâde muhafazakârlık etmeye ve bu bâbtaki müessesât-ı milliye veya mezhebiyyesini tebdilde son derecede

dikkat ve îtina sarf etmeğe mecburdurlar. Akd-i nikâh hususunda garp milletlerinin ekseriyyet-i azîmesinde nikâh-ı mezhebiyye halen verilmekte olan mevki-i kanunî bu mülâhazatın neticesidir. En eski Roma hukuku tedrik edilirse görülür ki ilk Romalılar beyninde akd-i nikâh için için birisi mezhebi, diğeri mîllî ve medenî olmak üzere iki nevi merasim mevcut idi. İşbu merasimden hiçbirine riayet etmeksizin akdolunan nikâhların üzerine ibtidâları hiçbir netice-i hukûkiyye terettüb etmez iken mürûr-ı zaman ile merasim-i nikâhiye münhasıran zevce üzerinde nüfuz ve velayet-i zevci tevlid şeraitinden addolunmuş ve merasim ve eşkâl-ı mezkûreye riayet olunmadan akdolunan nikâhlar bizatihi meşru addedilmiştir. Bu esaslı tebeddülât saikasıyladır ki nikâhı inde'l -iktiza huzur-i hâkimde işba t etmek kesbi müşkilat ettiğinden Romalılar inkârı sehl olamayan bir hüccek elde etmek için akd-i nikâh esnasında keyfiyyeti tahrîrî bir vesikaya rabt etmeği îtiyad etmiş idiler. Mürûr-ı zaman ile ve hususuyla Roma İmparatorluğu arazisini barbarlar tarafından işgalinden sonra beyyine-i tahrîrîyye ihzarı usûlü de muhafaza edilmediğinden her vakit şayan-ı itimad olmayan beyyine-i şahsiyye ile tahkim-i halden başka esbâb-ı subûtiyye tedarik olunamamakta idi. Bu devirlerde sırf rıza-yı tarafeyn ile in'ıkad etmekte olan münâkehâtın usûl-i akd ve icrasında ilk zuhuru sıralarında bir tebeddül îka etmemiş olan hristiyanlık bilahere iktisab ettiği nüfuz ve tevessu'dan istifâde ederek kilisenin münâkehât akdinde müdahalesini hükümetlere terviç ve kabul

ettirmeğe muvaffak oldu. Kilise tarafından ittihaz edilen işbu yeni usûle göre hîn-i akidde bir reis-i rûhâniyyenin huzuru meşrut ise rahibin bi'l-fi'l akdi icra etmesi lâzimededen değil idi. Tarafeyn yine kendi iradeleriyle nikâhı akdedecekler ve râhib yalnız bir şahid-i resmi sıfatıyla esna-yı akidde hâzır bulunacak idi. Fakat tatbikatta ruhban vazifelerini tecavüz ile rıza-yı tarafeyni tedkik ettikten sonra kilise nâmına akdi bizzaticraya tevessül ettikler ve şu suretle efkâr-ı umûmiyyede nikâh rabıtasının ancak kilise tarafından ihdas olunabileceği zannını tevlid eylediler. Hatta herhangi bir sebep ile icra-yı akidten imtina eden rahibin esnâ-yı nikâhda huzur, ketebe-i adi ve şühûd huzurunda resmen tahakkuk ettirilmek suretiyle doğruca tarafeyn beyninde in'ikâd eden nikâhların meşru addolunup olunmayacağına dair garbta bir çok zamanlar temadi eden münâkaşât kilise nüfuzunun derecesine göre muhakemece muhtelif içtihadâta meydan açmış idi. Bütün bu tezebzüblerin ber-taraf etmek için garb hükûmat-ı hâzırası kanunlarına bu bâbda ahkâm-ı kanûniyye tedkîk edilse görülür ki kanûn-i medenîsi mevcut olan milel-i ğarbiyyede ya münhasıran nikâh-ı medenî nikâh-ı kanunî olarak kabul edilmiş nikâh-ı medenî nikâh-ı kanûniyye olarak kabul edilmiş ve nikâh-ı mezhebi men olunmakla beraber kanunen nikâh-ı mezhebiye hiçbir mevki verilmemiştir. Veyahud hem medenî hem mezhebi nikâhın ahkâmı kanûn-î medenîye dere ile tarafeyn bunlardan herhangiisine tevfikan nikâhını icra ettirmekte serbest bırakılmış şu kadar ki, akd-i nikâhın defâtir-i mahsûsasına tescili usûlü

takip edilmiştir. Veya münhasıran nikâh-ı mezhebi kabul edilmekle beraber emr tescil-i kavâid-i mazbuta altına alınmıştır. İşbu üçüncü şıkkı kabul edenler bi't-tabi henüz hukûk-ı aile hakkında kanûn-i medenî tedvin etmiş olmayanlardır. Kanûn-i medenimizin hukûk-i aile mebahisini işbu lâyiha ile tedvin edince bizce mütevassıt bir usûl takibi en az maslahata muvafık telâkki olunmak tabiidir. Rıza-yı tarafeynin akd-i nikâh için kafi olup olmadığı hakkında milel-i şâire beyinde münâkaşât cereyan etmekte iken dîn-i mübîn-i İslâm bu husuta asla tereddüde mahal bırakamayacak sûrette hall-i mesele ederek rızasının haki miyyetini ilan ettiği ve gayr-i müslimlerden bir kısmında yalnız rüesâ-yı rûhâniyyenin nikâhı akdedebileceği hakkındaki itikâdât-ı şayiaya -riayet lâzımeden olamakla beraber asl-ı ahkâm-ı mezhebiyyelerinde rahibin nikâh esnasında huzurundan başka bir şart bulunmadığı ve müsevîler indinde reis-i ruhanîlerin esna-yı nikâhta şeâit-i in'ikaddan adolunacak bir vazifeleri bulunmadığı ve münâkehâtın daima bila beyyine mazmûnuyla amel mümkün olacak kuyudat ile tesbiti bir emr-i mübrem ve zarurî olduğu nazar-ı dikkata alınarak hâkim veya naibin İslâm ve Musevî münâkehâtında ale'l-ıtlak akidnâmeyi tanzim ve tescil ile tavzifi ve Iseviler münâkehâtının hâkimi memur-i mahsusu hâzır olduğu halde rüesa-yı rûhâniyye tarafından akdedilmesi ve şu kadar ki rüesâ-yı rûhâniyyece kanunen şâyân-ı kabul olmayacak bir surette akd-i nikâhtan imtina olunduğu halde hâkim huzurunda

tafareynin akd-i nikâh etmeleri usûlü kabul edilerek hem muamelâtın mazbûtiyyeti temin hem de kavâid-i şekl-i kanûniyyeti iktisab ettikten ve ashâb-ı mesâlih ile hükkâm bu kavâidi suhuletle tefhim ve tatbik edebilmeleri esbabı şu suretle istikmâl edildikten sonra artık rüesâ-yı rûhâmiyyece bu hususta evvelce zaruret-i maslahatla kabul edilmiş olan hakk-ı kazanın devamına lüzum kalmayacağı bir emr-i celidir. Hükûmat-ı ğarbiyye arasında kânûn-i medenîsini tedvin etmiş olan milletlerde mehâkim-i mezhebiyyeye bu hususta hakk-ı kâza bahşeden mevcûd olmadığı gibi müdeven ahkâma malik olmayan milletlerde bile mehâkim-i mezhebiyyeye bahşedilen hakk-ı kaza dahi ancak îlâmâtın mehâkim-i mahalliyyece tasvîb ve tasdiki şartıyla ve pek mahdûd bir derecede olduğundan evvelce ihtiyac-ı hakîkiyi mütecaviz bir şekilde ittihaz olunan hukûk-ı aile kânununun tedvini ile mahall-i tatbiki ve faidesi kalmayan usûl-i sabıkanın muhafazası hukûk-i saltanata îrâs edeceği zarardan başka mehâkimin bahşettiği teminattan bir kısım efrâd-ı milleti yani ğayr-i müslimleri mahrum etmek neticesini intaç ederek bu da kânûn-ı esasımızla îlan ettiğimiz müsavata ve hükûmet-i Osmâniyyece zaten öteden beri tatbik edilen meslek, adalet ve meşrûtiyyete münafî olacağından rüesâ-yı rûhâniyyenin bu bâbtaki hakk-ı kazalarının mülga olduğu kânuna dercolunmuş ve rüesâ-yı müşârun ileyhimin esasen ba'demâ lüzumu kalmayan bu gibi iştigal âtta n kurtarmak suretiyle v ez â i f-i dînîyyelerine daha fazla hasr-ı mesâi edebilmelerine meydan bırakılmıştır. Lâyihada ahkâm-ı

umumiyyeye müteallik mevadda mansûs ve mücmeim aleyh bulunan ahkâm-ı şer'iyye ile fetvahanece mamulün bih olan sâdât-ı hanefiyyenin akvâl-ı mûteberesi esas ittihaz edilmiş olduğu cihetle esbâb-ı mucibe serdine lüzum görülmediği gibi milel-i gayr-i müslimeye aid mevadd-ı ahkâmı da el-yevm hahamhane ve patrikhânelerce merî ve muteber ahkâm-ı dîniyye cümlesinden olmakla bunlar hakkında dahi ayrıca esbâb-ı mucibe ityanına lüzum görülmemiştir. Maahâza bazı mesailde gerek fukahâ-yı hanefiyyeden ve gerek mezahib-i şâire erbabından bazı eâzimin ictihad ve fetvası muâmelât-ı nasa daha mülayim ve ihtiyâcât-ı asra daha muvafık görülerek tercihân lâyhaya dere eylediğinden bunların kailleri irae edilmekle beraber vech-i tercihlerine müteallik esbâb-ı mucibe ber-vech-i zîr muhtasaran îrad olunur:

EHLİYYET-İ NİKÂH

İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed hazerâtı, erkek veya kız olsun onbeş yaşına vasıl olmuş iken kendisinde âsâr-ı bulûğ zahir olmayan kimsenin gâlib ve şayia nazaran hükmen baliğ addolunmasına ve icra eyledikleri ukûdun muteber bulunmasına kail oldukları gibi İmam Malik ve İmam Şafiî ve İmam Ahmed hazerâtı da bunu kabul etmişlerdir. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin 986 ve 987. maddeleri müşârun ileyhimin kavline bina olunmuştur. Gerçi onbeş yaşına kadar baliğ olanların ekseriyyet teşkil ettikleri derkâr ise de fiilen baliğ olmayanların yani kuva-yı bedeniyyeleri henüz tekâmül eylemeyenleri mücerred ekseriyyete tabi' kılınarak kendilerine tahammül edemeyecekleri hukuk bahşetmek , işbu hukuk mukabilinde vezaiife tahammül etmelerim ve bi'n-netice zararını müstelzimidir. Hatta sinn-i bulûğun nihayeti onbeş yaş olmak üzere kabul edildiği halde sağîrin malını îta hususunda istical edilmeyip âsâr-ı rüşd ve sedad zuhuruna değin tasarruftan men olunmasına nazaran şer'-i şerif, sığara hukuk ve vezaiif tahmîlind'e teenni ile hareket etmektedir. Nikâh ise mala kabil-i kıyas olmayıp cemiyet-i beşeriyyenin eczası olan ailelerin râbıta-i teşkîliyyesidir. Bir aileyi teşkil eden efrad hukûk-ı zevciyyeti ne kadar ziyade takdir ederlerse teşkil edecekleri aile o kadar kuvvetli ve diğer ailelerle merbûtiyyeti o kadar samimi olur. Halbuki

mücerred onbeş yaşını ikmal etmiş olmak hasebiyle hükmen baliğ adderek sığara hakk-ı izdivaç bahşetmek nikâhı layık olduğu ehemmiyetle nazar-ı itibara almamak demektir.

Bu bâbda en ziyade nazar-ı merhamete alınması lâzım gelen kızlardır. Zevç ile zevcenin aileyi teşkil ve idare hususunda müşterek oldukları derkâr iken erkek çocukların sokakta oyun oynamakla imrâr-ı vakit etmesi mazur görüldüğü bir sinde bulunan kız çocuklara cemiyet-i beşeriyeye en büyük bir vazife yani bir ailenin validesi ve müdür-î umuru olmak vazifesi tevdi olunuyor. Henüz teşekkülât-ı bedeniyyesi tekemmül etmemiş olan bir bâcâre kız valide olmakla asabı ila ahiri'l-ömür perişan oluyor, ilel günâ-gün iktisab ediyor, ondan tevellüd eden çocuk cılız ve pek asabi bir şey olup unsûr-ı İslâm'ın gittikçe tedennisi esbabına inzıam ediyor. Halbuki İbn-i Âbbas (r.a.) hazretleriyle tabileri sinn-i bulûğun 18 olduğuna kail oldukları gibi ecille-i fukahadan bazıları 22 olduğuna kail olmuşlardır. İçlerinde yirmibeş yaşını kabul edenler de vardır. İmam Â'zam (r.a.) hazretleri de İbn-i Âbbas hazretlerine tebean ve ihtiyaten sinn-i bulûğun nihayeti erkekler için tam onsekiz yaş ve kızlar için tam onyeddi olmasını kabul ettiğinden memleketimizin en büyük mesaibinden olan işbu ahvale çare-sâz olmak üzere nikâh hususunda müşârun-ileyhimin işbu kavli kabul edilerek beşinci madde de bu esas üzerine tanzim edildi. Baliğ olduğu beyanı ile nefsinin âhara tezvic etmek isteyen mürâhikalar hakkında nikâhın lüzumunda velinin rızasını şart kılan İmam

Muhammed (r.a.) hazretlerinin kavli kabul edilerek izdivacına müsade îtası velînin icazetine talîk kılındı. Bundan başka bi'l-cümle eimme hazeratı tarafından kabul buyrulduğu üzere baliğ olduğu beyanıyla tezevvüc etmek isteyen mürâhik ve mürâhikanın hali mütehammil olup olmadığı hakkında hâkime hakk-ı takdir îta edilerek beşinci ve altıncı maddeler bu esaslar üzerine kaleme alındı.

SAĞIR VE SAGIRENİN TEZVICİ

Sağîr ve sağîrenin velileri tarafından cevaz-ı tezvîcine eimme-i erbaa (r. a.) hazeratı kail olduklarından şimdiye kadar muamele bu yolda cereyan etmiş ise de zamanımızda ahvâlin tebeddülüne binâen diğere bir usul ittihazına lüzum görülmüştür. Şöyle ki her zamanda ve bilhassa hayat için mücadelenin son derece kesb-i şiddet ettiği şu zamanda çocuklar hakkında ebeveynin ilk vazifesi onları talim ve terbiye ederek işbu alem-i cidalda nâil-i zafer olacak ve muntazam bir aile 'eskil edebilecek bir hale getirmekten ibaret iken bizde ebeveyn ale'l-ekser çocuklarının tahsil ve terbiyesini bi'l-küllîye ihmal ederek mücerred mürüvvetlerini görmek veya nâil-i miras kılınmak maksadıyla onları daha beşikte iken nişanlaya gelmişlerdir. Netice bîçareler dünyalarını görmeksizin tezvîc ve âtiyen felaketlerine düşünlerle vaz'-ı esas edilmiştir. Hiçbir mekteb yüzü görmeyen ve lisânını okuyup yazmaktan kat'-ı nazar, emr-i dine dâir bir kelimeye bile muttali olmayan bu türlü çocukların teşkil edegeldikleri ailelerden çoğu cenin-i mürde-zâd gibi zifaflarının daha ilk aylarında infisaha mahkûm olmuştur. Memleketimizde ailelerin temelsizliğini mûcib olan esbâbdan biri de budur. Bu türlü nikâhlardan mütevellid dâvaların derecesini anlamak için kütüb-i fikhîyyede' sağîrenin eb ile ced tarafından tezvîci ve eb ile cedden maada evliya tarafından

tezvîci ve ikinci sûretde sinn-i bulûğa vasıl olan sağır ve sağîrenin hıyar-ı bulûğunu keyfiyyet-i isti'mali hakkındaki ebvâb ve fûsule nazar etmek ve mehâkim-i şer'iyyenin sîcillâtını tedkîk eylemek kâfidir. Halbuki İbn-i Şübrûme ve Ebû Bekr'il-Esam (r.a.) hazerâtı sığar üzerine velayet ancak onların menfaati maksadına mübtenâ olup kabûl-i teberruat gibi ihtiyaç olmayan yerlerde velayet dahi sabit olmayacağına ve onları tezvîc etmekte gerek teb'an, gerek neseb gibi şer'an bir f aide mütesavver olmadığı cihetle onların nikâha ihtiyaçları bulunmadığına nazaran sağîrlerin kable'l-bûluğ hiç kimse tarafından tezvîci caiz olmadığına kail olmuşlar ve ale'l-husus nikâh muvakkat bir şey olmayıp mâ-dâme'l-hayat devam eden bir akid olduğunu ve eğer velîlerin onlar hakkında icra ettikleri akd-i nikâh muteber olsa ahkâm ve asarı bulûğdan sonra onların harekâtını tahdid edecek bir muammelede bulunmağa hiç kimsenin salahiyeti olmadığını ilave eylemişlerdir. Müşârun ileyhimanın işbu -mütalaâtını asırlardan beri devam eden felâketli tecrübeler te'yid ettiğinden onların re'yi kabul edilerek yedinci madde o yolda tanzim edilmiştir.

KEBİRE'NİN NEFSİNİ TEZVİCİ

Mezheb-i muhtara göre kebîre nefsini tezvîce kadir olup velînin ancak ahvâl-ı mahdûdede hakk-ı itirazı vardır. Halbuki akd-i nikâhın icrasından sonra teşekkül etmiş bir aileyi velînin itirazı üzerine feshetmekten ise kable'n-nikâh bu türlü avarızın izalesi daha mâkûl ve tarafeynin menfaatına daha muvafıktır. Mezheb-i Maliki'de kebîre nefsinin ahara tezvîc için müracaat ettikte hâkim komşularından tetkîkat icra eder. Velîsi mevcut ise keyfiyyetten onu haberdar ederek re'yini sual eyler. Velînin dermeyan edeceği îtirazâtı gayr-i vârid gördüğü taktirde kızın tezvîci için bir vekil tayin eyler. Fi'l-hakîka velîye bu yolda ihbar ve re'yi istifsar edilmekle bâlâda muharrer mahzur bertaraf olacağından bir kebîrenin ruhsat talebiyle hâkime vuku bulacak müracaatı üzerine velîye ihbâr-ı keyfiyyet edilmesi tensîb ve 8. madde bu esas üzerine tanzim edildi.

MECNUN VE MECNUNE'NİN TEZVİCİ

Mezheb-i Hanefi'de mecnûn ve mecnûnenin veîleri tarafından tezvîcleri tecviz edilmiş ise de nikâhtan maksat, mücerred bir arzû-yı cismânîyi tatminden ibaret olmayıb onun üzerine nice makâsıd-ı mâddiyye ve mâneviyye terettüb etmektedir. Hâl-i cinnet ise, işbu maksadı derk ve istihsâle mani olduktan başka cinnetin kabiliyyet-i tevârüsiyyesine nazaran bu illete mübtelâ olanların tezvîcinden cemiyet içinde hayırlı bir netice muntâzar değildir. Halbuki mezheb-i Şafiî'de mecnûn ve mecnûnenin velîleri tarafından tezvîci esas itibarıyla gayr-i caîz olup ancak bir zarurete mebnî tecviz edilmektedir. Bu re'y, zamanımızın efkâr-ı hukûkiyye ve ictimaiyesine daha muvafık görülmekle 9. madde bu esas üzere kaleme alınmıştır.

VELİNİN MERATIBI

Mezheb-i muhtara göre velînin meratibinde asabâtdan başka daha birçok akraba ve taallukat ve zevi'l-erham ta'dâd edilmektedir. Halbuki fıkra-i sabıkada beyan edildiği üzere, işbu layihada İbn-i Şübrüme ve Ebu Bekr'il-Esam (r.a.) hazerâtının re'yine tevfiikan sağîr ve sağîrenin hiç kimse tarafından tezvic edilmemesi kabul edildiği cihetle ve mecnûn ve mecnûnenin bir zarurete müstenid olmadıkça adem-i cevaz-ı tezvîci de esas olarak kabul olunmuş olmakla nikâhta velayet yalnız kefâet meselesinde hakk-ı itiraza münhasır kalmıştır. Diğer taraftan İmam Muhammed hazretleri nikâhta velayeti asabât ile hâkime hasretmiştir. Bedâyi'de beyan edildiğine göre Ebû Yusuf (r.a.) hazretleri de eşer rivayete bu re'ydedir. Hatta İmam Âzam hazretleri asâbâttan maadası için velâyet-i nikâh olmadığı da rivayet edilmektedir. İşbu esbaba binâen merâtib-i velî hakkında 10. madde İmam Muhammed'in re'yine ve mashalat-ı muktezasına göre tanzim edilmiştir.

NİKAHI MEMNU OLANLAR

Mezheb-i muhtarda zina ile dahi hürmet-i müsahere sabit olursa da İmam Şafîî hazretleri sıhriyyet gibi bir nimetin bir fil-i memnu üzerine terettüb etmeyeceğine kail olmuştur. Subûtundaki müşkilattan dolayı zinanın esbâb-ı sıhriyyetten addedilmesi aileler beyninde bîsûd bir takım dâvalar tekevvününe sebebiyyet vereceği derkârdır. Bu mütalaâta binâen zina sıhriyyeti müstelzim esbâb meyanında ta'dâd edilmedi.

NİKAHTA ELFAZ-I SARIMA İSTİMALİ

Ulema-yı Hanefiyye hazeratı nikâhın elfâz-ı kineviyye ile de akdini tecviz etmişlerdir. Halbuki elfâz-ı kîneviyyenin hükmü tevakkuf olup hüküm ifade etmesi niyyete veya karineye mütevakkıftır. Her lisanda akd-i nikâh için elfâz-ı sarıma mevcut olduğundan nikâh gibi bir emr-i mühimde ihtilafât zuhuruna bais olabilecek elfâz-ı kineviyyenin kabulünde bir zaruret yoktur. Diğer taraftan İmam Şafiî ve İmam Âhmed b. Hanbel hazeratı nikâhın ancak tenkîh ve tezvîc'lafızlarıyla ve elsine-i sâirede dahi bunların makamına kaim olub tarafeyn-i âkideyn ile şahidlerin anlayacakları lafızlar ile münakîd olacağını kabul etmişlerdir. Müşârun ileyhîmanın re'yi nikâhın her türlü şübehâttan vareste kalmasını te'min ettiğinden 36. madde bu esas üzerine tanzim edildi.

AKIDNAME'NİN TANZİM VE TESCİLİ

Nikâhın nazar-ı Şşeriatta tarafeynin îcab ve kabuluyla münakid olan ukûd-i sâireden hiçbir farkı yoktur. Hîn-i akidde şuhûdun lüzûm-ı huzuru ve emr-i ilânını icrası da mücerred akdi tevsik etmek ve tarafeyni töhmet-i zinadan masun bulundurmak maksadına mebnîdir. Bu cihetle akd-i nikâhın yalnız iki şahidin huzuruyla bizzat zevç ve zevce tarafından icrası şer'an muteber olup mescid-i şerifte veya diğer bir mahall-i mahsusta ulemadan bir zat tarafından merâsim-i mahsûsa ile icrası meşrut değildir. Bununla beraber nikâh ehemmiyyet-i mahsûsayı haiz bir akd olmak hasebiyle şanına riayeten çok vakitler mesâcid-i şerifede akdolunagelmiştir. Lâkin bir müddetler memâlik-i Osmaniyyede akd-i nikâhların icrası pek intizamsız bir hale girmiş ve nerede iki şahid hazır bulunursa hemen icrasına teşebbüs olunmuştur. Gerçi bâlâda arz ve beyan olunduğu üzere iki şahidin huzuruyla icra edilen akd-i nikâh şer'an sahih ve muteber ise de böyle mühim bir akdin intizam dairesinde cereyan etmemesinden pek çok yolsuzluklar husule gelmiş ve mevâni-i şer'iyyesi olan nice kadınların icra-yı akidle eşhas-ı sâirenin ibtal-ı hukuku cihetine gidilmiştir. Halbuki hîn-i akidde ahkâm-ı nikâha vakıf bir zatın huzuruyla akidnâmeyi tanzim etmesi de bir emr-i mendûb olduğundan ve böyle bir akidnâme tanzim ve tescil olunduğu takdirde, ileride akdin vücudu veya mehrin miktarı hakkında

ve daha bir çok mesailde zuhuru melhuz ihtilâfâtın önü alınacağından 37. madde bu esasa bina edildiği gibi vezaif-i mezkûrenin nüfus veya belediye memurlarına ve kâtib-i adilere tevdi ciheti de düşünülmüş ise de hükkâmın her hususta velâyet-i ammeyi hâiz olmasına ve akidnâmenin bilâbeyyine mazmûnuyla amel edilmesi mukteza olan vesaik cümlesinden bulunması lüzumuna binâen işbu vezaifin hükkâma tevdi daha münasib olacağı mülâhaza olunmuştur.

MEHR-I MISL'IN ESBAB-I KEFAETTEN
ADDEDİLMEDİĞİ

İmam-ı Âzam Ebû Hanife (r.a.) hazretlerine göre mehr-i misil esbâb-ı kefâetten olup bir kebîre nefsinin velev küfvüne mehr-i misilden noksan ile tezvîc etse evliyanın hakk-ı itirazı vardır. Mezheb-i muhtar dahi bu esasa müsteniddir. Halbuki bir kız, reşiden baliğ olduktan sonra tasarruf â t-ı maliyyesinde velayet mürtefî olduğu gibi mehrin tayin-i miktarı dahi muâmelât-ı maliyyeden olmak hasebiyle bu bâbta da mürtefî olmak lazım gelir. Hatta imameyn hazeratı mehr-i misil meselesinde evliyanın hakk-ı itirazı olmadığına kail oldukları gibi İmam-ı Malik ve Şafîî hazeratı da bu ciheti kabul etmişlerdir. Fi'l-hakîka kefâet meselesinde evliyaya hakk-ı itiraz verilmesinden maksad, kızın muamelesiyle ailesine târi olan arı def içindir. Halbuki zamanımızda cereyan eden efkâra nazaran bilâkis mehrin miktarındaki noksandan dolayı mevcut bir akdin feshine kıyam etmek mûcib-i ar olup nikâhı bir muamele-i maliye derekesine indirmek demektir. İşbu esbaba bianen layihada mehr-i mislin noksan hasebiyle velînin hakk-ı itirazı olmadığı kabul edilerek 47. madde bu esasa göre tanzim edildi.

NIKAH'IN BUTLAN VE FESADI

Muamelatta butlan, aslen ve vasfen gayr-i meşru bulunmak; fesad, aslen meşru ve fakat vasfen gayr-i meşru bulunmak manalarına olup mahiyetleri itibarıyla aralarında bu suretle bir fark bulunduğu gibi butlan üzerine hiç bir hüküm terettüb etmemek, fesâd üzerine ise bazı ahkâm terettüb eylemek itibarıyla da bir fark vardır. Muamelatta böyle olduğu halde münâkehâtta butlan ile fesâd arasında bir fark olmayıp elfaz-ı müteradife kabilinden oldukları «Fethu'l-Kadir» gibi bazı mu'teberât-ı fıkhiyyede beyan ediliyor. Halbuki müellefât-ı mezkûre dahi dahil olduğu halde bi'l-cümle kütüb-i fıkhiyyede velev kî bilerek olsun mehârim-i nikâhın, îmam-ı Âzam hazretleri indinde fâsid ve İmameyn hazeratı indinde bâtil olduğu dermeyen ve «Dürrü'l-Muhtar»da da «Mecmau'l-Fetâvâ»ya atfen bir gayr-i müslimin bir müslimeyi nikâhı bâtil olacağı ve binaenaleyh ondan neseb sabit ve iddet lâzım olmayacağı ityan olunuyor. Bundan anlaşılıyor ki münâkehâtta dahi butlan ile fesâd bir şeyden ibaret olmayıp başka başka mahiyettedirler. Bu cihetle ve bey' ve icare gibi muamelâta müteallik ıstılâhat-ı kânûniyye ile münâkehâta aid ıstılâhat-ı kânûniyye arasında insicam ve ittırada hâlel vermemek maksadıyla «Fethu'l-Kadir» sahibi İbn-i Hümmam'ın ve O'na tabean «Dürrü'l-Muhtar» müellifi İbn-i Âbidin'in beyanatı encümenimizce ihtiyar edilmeyip bilakis

nikâh-ı bâtil ile nikâh-ı fasidin ber-vech-i mâruz başka başka mahiyette oldukları esası kabul edilmiş ve dördüncü babın muhtevî olduğu ahkâm, bu esasa göre tanzim olunmuştur.

İmam-ı Âzam hazretleri hiç dahi u sun'u olmayarak dünyaya gelen bir çocuğu veled-i gayr-i meşru addederek hayatını heder etmekten ise, mehmâemken ihyası cihetine gitmek evlâ olduğunu bi'l-beyan fikhın müsaadesi nisbetinde emr-i nikâhta butlandan ziyade fesâd cihetini iltizam ettiklerinden müşarun ileyhın zamanımıza pek muvafık olan işbu re'yi âlîleri tercih edilerek 55-56'ncı maddeler bu esas üzerine tanzim ve 58'inci madde de sâlifü'z-zikir «Mecmau'l-Fetâvâ»da muharrer fetvaya göre tahrir edilmiştir.

NIKAH-I MUKREH

Mezheb-i muhtara göre ikrah ile vuku bulan nikâh muteberdir. Asırlardan beri icra edilen tecrübeye göre bu hüknvi muhtar bir takım şerirlere cür'et vermiş ve bir çok namuslu ailelerin şeref ve haysiyetini ihlale sebep olmuştur. Nice muhadderât kaçırılarak îmal-ı cebr ve şiddet ile eşirradan birine nikâh edilmiş ve muahharan ailelerin, kızlarını kurtarmak için vuku bulan teşebbüsleri akim kalıp bu hal çok kerre büyük felâketler intaç eylemiştir. Halbuki nikâh-ı mükrehin adem-i sıhhatma kail olan İmam-ı Şafiî(r.a.) hazretlerinin kavli kabul edildiği takdirde bu türlü fenalıkların önü alınmış olacağından 57. madde müşârun ileyhin re'yine tevfikân tanzim edildi. Taaddüd-i zevcenin vacibâtan olmayıp umûr-ı caizeden olmasına ve umûr-ı caizede veliyyu'l-emrin tasarrufa salâhiyyeti kaidesi müsellemtan bulunmasına binâen taaddüd-i zevcenin menedilmesi ve hiç olmazsa ilk zevcenin rızasının şart kılınması lüzumu vârid-i hatır olmuş ise de Şer'-î şerîfin taaddüd-i zevceye müsadese fuhşun men'i ve nüfus-ı ahâlînin tezyidi gibi nice esbâb ve mesâliha müstenid olup kadınların erkeklerden ed'af-ı müdafaa ziyade olduğu hal-i hazırda taaddüd-i zevcenin cevazına olan ihtiyaç sadr-ı İslâm'dan dîn bulunmamasına, hasbe'l- beşeriyye hiç bir kadının darra'ya muvafakat etmeyeceği tabîi olub bu halde keyfiyyetî onların rızasına talik etmek men'a muadil ve bu surette de

cevazmdaki masalih zail olacağına ve ale'l-husus 38. maddede kabul edildiği üzre nikâhın şartı taliki caiz olup darra istemeyen kadın hîn-i izdivacda bunu şart kılmadığı surette darra'ya da delâletine muvafakati hasıl bulunacağına ve taaddüd-i zevcâtın cevazından bir emr-i ızdırarî olan muhabbet-i kalbiyyeden maada her hususta zevceler arasında tamamıyla adi ve müsavata riayet şart olup zamanımızda ise hasbe'l-beşeriyye bu şartın şer'an matlûb olduğu veçhile icrası müteassir ve belki de müteazzir olduğundan şart-ı mezkûrun vücûdu taaddüd-i zevcât kazîyyesinden melhuz olan mahâzîrin fi'len vukuuna mani' bulunacağına mebni taaddüd-i mezkûrun ayrıca men'i cihetini iltizama lüzum görülmemiş ve bunun makamına kaim olmak üzere zikrolunan şartı muhtevi 38. maddenin tahririyle iktifa olunmuştur.

MEHRIN EKALL MERTEBESİ

Ulema-yı hanefiyyeye göre mahrin ekall mertebesi on dirhem gümüş olmak üzere şer'an muayyen olub tarafeyn bundan ekall takdir ettikleri surette on dirhem gümüş lâzım gelir. Ancak on dirhem gümüş zamanımızdaki kıymeti itibarıyla bir şey-i hasîs olub memleketin hiç bir tarafında bu miktarda mehrin tâyini tarafeynin fikrinden mürur etmeyeceği gibi dirhemın sadr-ı İslâm'daki kuvve-i iştiraiyyesi nazar-ı itibara alınırca hem kaideye muhalif hem de çoklarının te'diye edemeyeceği bir hadde vasıl olur. Ulema-yı Hanbeliyye(r.a.) hazerâtı indinde ise mehrin ekall mertebesi için bir hadd mütesavver olmayıb tarafeynin rızasıyla taayyün edeceğinden işbu layihada mehrin ekall mertebesine taarruz edilmeyerek tarafeynin bi't-terazi tâyin edecekleri miktar malın lâzım geleceği kabul ve 80'inci madde bu esas üzerine tanzim edildi.

MEHR-İ MİSLİN HAKEM İTTİHAZI

Mehrin miktarında ihtilaf vuku bulsa İmam-ı Âzam ve Muhammed hazerâtına göre mehr-i misil hakem kılınır. Eğer zevcin müddeasına müsavi veya ondan dûn ise zevcenin beyyinesi tercîh olunur. Zevcenin müddeasına müsavi veya ondan ziyade ise zevcin beyyinesi tercih olunur. Mehr-i misil, hangi tarafa şهادet ederse yemin onundur. Mehr-i misil zevceynin müddeâları beyninde olur ise ikisine de yemin teklif olunur. Hangisi nukûl ederse söz aharındır. İkisi de şahit getirir veya ikisi de yemin ederse mehr-i misil lâzım gelir. Bir müddetten beri fetvahanece bu kavil kabul edilmiştir. Halbuki bu tarz muhakeme gayet muğlak olup davaların sinîn-i vefîre imtidâdını mûcib olduğu gibi şimdiye değin bu babda usûlüne muvafık bir îlâm sudûru vaki ise enderdir. Halbuki Ebû Yusuf(r.a.) hazretleri zevç, örfe gayr-i muvafık birşey zikretmediği halde söz onun olduğuna kail olmuştur. Burada dahi kavil-i mezkûr ihtiyar edilerek 87. madde ona muvafık surette yazılmıştır.

DİPNOTLAR

1/Hanefî mezhebine göre hibe; a- Mahrem olan yakın akrabaya yapılmışsa b- Karı - koca arasında olmuşsa

c- Bir mal veya menfaat karşılığında yapılmışsa

d- Mevhûb, mevhûbun leh'in mülkiyetinden çıkmışsa

e- Mehhûb'da bir fazlalık veya bir değişiklik meydana gelmişse

f- Vâhib veya mevhûbun leh vefat etmişse yapılmış olan hibeden rucû edilmez.

Sayılan hallerin dışında hibeden rucû etmek caizdir. (Mevsilî, el-ihiyar 3/51 Beyrut 1975) Çeviren

2/Tırahoma: Hristiyanlarda evlenen kızın, kocasına verdiği para ve mal (Bkz. Lügakçe. Tırahoma kelimesi)

3/Mut'a, mehr konuşulmadan nikahlanan ve zifaktan veya halvetten önce boşanan kadına kocasının verdiği maldır (Bakara: 236. Çev.)

4/Dırahoma: Bkz. Lügatçe: Tırahoma kelimesi.

5/Malikî, Şafî ve Hanbelî Mezheblerine göre kadın kaç yaşında olursa olsun ancak velisi tarafından evlendirilebilir. Kendisinin bizzat yaptığı nikâh akdi bâtıdır. (İbn-i Rüşd, el-Bidaye, 2/8, Kahire, İstikame mat. Şafî, el-Ümm, 5/12 Beyrut

1973. İbn Kudame, el-Muġnî, 6/475, Yûsufiyye mat.
Ö.N. Bilmen, İstılahat-ı Fıkhiyye Kamusu, 2/57-58,
ist. 1958. Çev).

